

ГУРІНА

Ганна Сергіївна  
gurina\_gs@ukr.net

УДК 654

ЕКСПОРТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЯК СКЛАДОВА ЗАГАЛЬНОГО  
ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ КРАЇНИEXPORT POTENTIAL AS A COMPLEX OF GENERAL ECONOMIC  
POTENTIAL OF THE COUNTRY.к.е.н., доцент,  
Національний авіаційний  
університет

Стаття розкриває складові загального економічного потенціалу України. Визначає важливість експортного потенціалу, а також демонструє підходи до впровадження концепції розробки єдиної цільової програми розвитку експортного потенціалу України, запровадження якої сприятиме узагальненню і систематизації пріоритетних завдань у сфері державної підтримки експортноорієнтованих галузей.

\* \* \*

**Introduction.** The importance of exports as a basis for solving the problems of competitiveness and support for national production has increased significantly since the beginning of the XXI century. In the conditions of globalization of the economy there is a direct proportional relationship between the degree of development of exports and the effective functioning of the entire economic complex. The level of development of the domestic economy, as a rule, is higher, the more powerful is the level of export in the state. The competitiveness of the country is based on its ability to hold and maintain strong positions in certain segments of the world market in the presence of economic potential that provides dynamic growth on an innovative basis. At the same time, the necessary prerequisites are a well-developed system of market institutions, the ability to respond flexibly to changes in the world situation, which enables to maximize the realization of national interests.

**Purpose.** Issues of enterprise development and export potential have been given much attention in the works of domestic and foreign scientists. However, the issue of the development of export potential of aviation enterprises is not sufficiently worked out.

**Results.** The strategic goal should be to increase the efficiency and scale of export activities of the country on the basis of expanding the range and improving the quality of products, improving the commodity and geographical structure of exports, the use of advanced forms of international trade and economic cooperation, and the tactical goal - to increase exports on traditional Ukrainian markets for a faster revival of domestic production and further restructuring of the national economy. The main task should be to create favorable economic, organizational, legal and other conditions in the country for the development of export potential and increase the efficiency of its use, as well as creation of mechanisms for the provision of state financial, tax, informational and consulting, marketing, diplomatic and other types of assistance to domestic exporters.

**Conclusion.** The analysis shows that the state regulation and protectionism of the aviation industry is inadequate, as this market has such features as instability, low competitiveness. As a result, today the Ukrainian aviation market is not yet fully ready for work in the "open sky", and regulations adapted to European standards do not take into account the state of the aviation market in Ukraine and the needs of national companies. A number of draft regulatory acts have been prepared to improve the state regulation mechanisms in relation to certification, insurance, state control and civil aviation safety supervision, which will help to improve the technical condition of aircraft, airfields and airports, the level of user servicing of ground services at airports, the development of air traffic in Ukraine and increasing the attractiveness of the aviation services market.

**Ключові слова:** потенціал внутрішнього ринку, виробничий комплекс, експортна орієнтація

**Keywords:** potential of the domestic market, production complex, export orientation

## ВСТУП

Значимість експорту як основи вирішення проблем конкурентоспроможності та підтримки національного виробництва помітно зросла з початку ХХІ ст.. В умовах глобалізації економіки спостерігається пряма пропорційна залежність між ступенем розвиненості експорту та ефективним функціонуванням усього господарського комплексу. Рівень розвитку внутрішньої економіки, як правило, тим вище, чим могутнішим є рівень експорту в державі. При аналізі галузей економіки України можна виявити, що в структурі промисловості переважають сировинні виробництва, залежні від кон'юнктури світових ринків, на які припадає понад 50 % продукції. Частка промислових підприємств, що займаються інноваційною діяльністю є вкрай низькою й займає 15 %. Частка реалізованої інноваційної продукції не перевищує 1,5 %. В абсолютному вимірі показники на порядок нижчі, ніж в економічно розвинених країнах. Конкурентоспроможність країни ґрунтується на її здатності займати й утримувати стійкі позиції на певних сегментах світового ринку за наявності економічного потенціалу, який забезпечує динамічне зрос-

тання на інноваційних засадах. При цьому необхідними передумовами є розвинена система ринкових інститутів, здатність гнучко реагувати на зміни світової кон'юнктури, що дає змогу максимально забезпечити реалізацію національних інтересів.

## ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Питанням розвитку підприємств та експортного потенціалу приділено багато уваги в працях вітчизняних та іноземних науковців. Однак недостатньо опрацьованим є питання факторів розвитку експортного потенціалу авіаційних підприємств. Саме тому експортний потенціал варто розглядати у межах загальнодержавного економічного потенціалу як один аспект із багатьох, в якому відображаються можливості авіаційної галузі інтегруватись у світовий економічний простір. Виходячи з цього, економічний потенціал можна представити у вигляді структури.

Отже, проблема розвитку експортного потенціалу підприємства є надзвичайно актуальною в умовах постійних змін у міжнародному середовищі, зважаючи на політичну та економічну ситуації по всьому світу.

| ЕКСПОРТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ                  |                                                                           |
|---------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------|
| ВИРОБНИЦТВО                           | РЕАЛІЗАЦІЯ                                                                |
| Потенціал промислових галузей України | 1. Потенціал внутрішнього (локального) ринку;<br>2. Експортний потенціал. |

Рис. 1. Складові експортного потенціалу (розроблено автором)

Концепція реалізації механізму розвитку експортного потенціалу авіаційного комплексу повинна включати стратегію розвитку експортного потенціалу авіаційного комплексу.

При цьому в багатьох державах активне нарощування експорту розглядається в комплексі з різних напрямів (розвитку технологій, виробничого потенціалу, маркетингу), зокрема одним із пріоритетів розвитку експортного потенціалу виступає ефективна структурна перебудова авіаційних комплексів у процесі їх інтеграції у світову економіку на основі інвестицій та інновацій. Світовий досвід США, Німеччини, Швейцарії, Японії, Південної Кореї, Сінгапуру, Тайваню, а також ряду інших країн свідчить про об'єктивні вигоди та переваги участі підприємств (компаній, галузей, держав) у міжнародному поділі праці, пов'язаних з використанням експорту своїх товарів.

Рівень транспортного обслуговування економіки і населення України суттєво поступається показникам розвинених країн світу. Відповідно до Індексу глобальної конкурентоспроможності 2016–2017 рр., за якістю інфраструктури Україна за рік опустилася на 6 позицій (з 69-го до 75-го місця серед 138 країн світу, а за якістю автомобільних доріг посіла одне з останніх місць – 134-те). Характерними ознаками стану транспортної інфраструктури є високий ступінь фізичного і морального зносу основних засобів, а також невідповідність темпів будівництва, ремонту та поточного стану автомобільних доріг. Осучаснення структури промисловості полягає у перетворенні її із фрагментарного на цілісний, інтегрований у глобальну економіку виробничий комплекс, що здатний до високорентабельної діяльності та саморозвитку, поєднує системно структуровані галузеві утворення, збалансовані потребами зовнішніх і внутрішнього ринків, і відповідає вимогам екологічно безпечного розвитку й ефективного використання ресурсів та енергії. Зважаючи на статистичні дані роботи підприємств, то лише мала частка з них переймається цими питаннями. Інноваційна промислова політика має базуватися на стратегічному підході та враховувати найкращий світовий досвід.

## РЕЗУЛЬТАТИ

Реалізація даного комплексу дій є можливою за умови розв'язання проблем обмеженості ресурсного потенціалу та браку відповідних механізмів його оптимального застосування. Інвестиційні процеси в країні демонструють значну нестабільність. Низька інвестиційна привабливість української економіки зумовлює недостатність прямих іноземних інвестицій для відновлення потенціалу національної економіки. Вкладання коштів у системні складові сталого розвитку (ресурсо-

ефективність, енергоощадливість, розбудова соціальної інфраструктури) залишається слабким як у приватному, так і у державному інвестуванні. Необхідним є проведення цілеспрямованої інвестиційної політики, яка посилюватиме мотивацію до інвестування та консолідації інвестицій на інноваційних напрямках. Для кожного з потенційних джерел капіталовкладень має бути застосовано цільовий підхід, орієнтований на оптимізацію використання ресурсів. Зважаючи на складне фінансове становище України, важливим завданням залишається посилення взаємодії з міжнародними організаціями. Доцільно удосконалити процеси моніторингу та контролю за цільовим витрачанням коштів, що надходять від донорів відповідно до міжнародних принципів надання міжнародної технічної допомоги.

Поглиблення міжнародного співробітництва України за провідними напрямками науково-технологічного розвитку сприятиме розвитку партнерства. Це забезпечить розширення участі вітчизняних суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності у міжнародній науково-виробничій кооперації на основі інформаційної та організаційної підтримки взаємних контактів. Наразі відсутні сталі практики партнерства державного управління та громадянського суспільства у таких сферах, як формування державної політики, її моніторинг, громадський контроль за діяльністю центральних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, установ з бюджетним фінансуванням тощо.

Сучасна українська авіаційна промисловість до останнього часу залишається експортно-орієнтованою галуззю, тому міжнародне співробітництво, і в тому числі, військово-технічне, є обов'язковою та вкрай важливою складовою її розвитку.

Для запобігання подальшого посилення кризового стану економіки України, однією з причин якої є сировинна спрямованість експорту, необхідно передбачити комплекс заходів для вирішення цієї проблеми. Держава має використовувати сучасні інструменти підтримки створення нових сучасних потужностей виробництва високотехнологічних товарів для реалізації на світових ринках, зокрема ринках розвинених країн. Необхідна активна політика стимулювання зростання, що передбачає перерозподіл надлишкових експортних доходів.

Для цього треба володіти розвинутою системою економічних, політичних і громадських інститутів, що забезпечить прийняття рішень у процесі взаємодії держави, бізнесу та суспільства. Важливо вже зараз переглянути пріоритети розвитку економіки від ресурсопродажної до ресурсозберігаючої.

Тобто першочерговим є розробка й впровадження

реальних програм розвитку високотехнологічних виробничих комплексів, на розвиток яких повинні йти кошти від реалізації ресурсів. Для розвитку експорто-орієнтованих виробництв необхідні фінансові ресурси. Фінанси самих експортерів досить часто є вкрай обмеженими. Тому держава, принаймні на першому етапі, повинна підтримувати національних експортоорієнтованих виробників. Проблема розвитку та реалізації експортного потенціалу України вимагає також докорінного поліпшення інформаційного забезпечення зовнішньоторговельної діяльності. Таким чином, за умов відсутності офіційно затвердженої стратегічної програми сприяння експорту та з метою реалізації комплексу заходів щодо вдосконалення експортного потенціалу України необхідно розробити єдину цільову програму розвитку експортного потенціалу України, запровадження якої сприятиме узагальненню і систематизації пріоритетних завдань у сфері державної підтримки експортоорієнтованих галузей.

Стратегічною метою має стати підвищення ефективності й масштабів експортної діяльності країни на основі розширення асортименту і поліпшення якості продукції, удосконалення товарної і географічної структури експорту, використання прогресивних форм міжнародного торговельно-економічного співробітництва, а тактичною метою – нарощування експорту на традиційних українських ринках для скорішого відродження вітчизняного виробництва і подальшої перебудови національної економіки. Головним завданням має бути формування в країні сприятливих економічних, організаційних, правових та інших умов для розвитку експортного потенціалу і підвищення ефективності його використання, а також створення механізмів надання державної фінансової, податкової, інформаційно-консультативної, маркетингової, дипломатичної та інших видів допомоги вітчизняним експортерам.

Однак експортна стратегія – це сукупність правил прийняття актуальних, адекватних та ефективних рішень усіма економічними агентами-учасниками експортної діяльності задля підвищення рівня конкурентоспроможності експортного потенціалу України на міжнародному рівні.

Одним з головних елементів розвитку міжнародного співробітництва України з країнами світу є поглиблення двосторонньої співпраці в рамках спільних міждержавних комісій, діяльність яких буде спрямована на реалізацію таких заходів:

- формування пріоритетних напрямів співпраці на коротко- та середньостроковий період з країнами-партнерами;
- забезпечення виконання домовленостей, досягнутих під час двосторонніх засідань;
- розвиток співробітництва в рамках міжнародних організацій, зокрема вдосконалення двосторонньої договірно-правової бази;
- забезпечення виконання міжнародних зобов'язань;
- вирішення питань лібералізації та диверсифікації зовнішньої торгівлі;
- поліпшення торговельних режимів з країнами-партнерами, насамперед у напрямі зняття торговельних обмежень, запроваджених щодо української продукції;

- розвиток прикордонного співробітництва;
- залучення іноземних кредитів, інвестицій та технічної допомоги;
- забезпечення захисту інтересів України на зовнішніх ринках;
- пошук та розширення нових зовнішніх товарних ринків;
- залучення новітніх технологій в економіку України;
- розроблення програм довгострокового співробітництва з найважливішими торговельно-економічними партнерами України;
- вирішення проблемних питань двостороннього торговельно-економічного співробітництва з країнами-партнерами;
- визначення та реалізація національних пріоритетів під час багатосторонніх торговельних переговорів у рамках СОТ;
- надання підтримки участі українських підприємств у реалізації масштабних міжнародних економічних проєктів.

## ВИСНОВКИ

Проведений аналіз свідчить про недостатню ефективність державного регулювання та протекціонізму авіаційній галузі, оскільки цьому ринку притаманні такі риси як нестабільність, низька конкурентоспроможність. Як наслідок, на сьогодні український авіаційний ринок ще не в повній мірі готовий до роботи в умовах «відкритого неба», а адаптовані до європейських стандартів нормативно-правові акти не враховують стан ринку авіаційних послуг в Україні та потреби національних компаній. На майбутню структуру українського експорту у подальшому суттєво можуть вплинути:

- переговори України з Європейським Союзом та Європейською асоціацією вільної торгівлі про створення зони вільної торгівлі;
- адаптація національних промислових, санітарних, фіто-санітарних стандартів до європейських;
- заходи з підтримки бізнесу, у т.ч. у контексті податкової реформи, реформування дозвільної системи, спрощення митних процедур тощо.

Для удосконалення механізмів державного регулювання стосовно сертифікації, страхування, державного контролю та нагляду за безпекою цивільної авіації підготовлено низку проєктів регуляторних актів, які сприятимуть підвищенню технічного стану повітряних суден, аеродромів та аеропортів, рівня обслуговування користувачів суб'єктами наземних служб в аеропортах, розвитку авіаційного сполучення в Україні та підвищенню привабливості ринку авіаційних послуг.

## Список використаних джерел

1. Краснокутська Н.С., Круглова О.А. Аналіз чутливості ефективності діяльності підприємства до змін рівня використання його ресурсного потенціалу. *Бізнес-Інформ.* № 11. 2014, с. 87-92.
2. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. URL: <http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/zakon/4592> (дата звернення 18.12.2018)
3. Проблемні питання регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні: Системний звіт. *Business Ombudsman Council.* 2015. 26 с. URL: <https://www.boi.org.ua/>

media/uploads/q3report/sysrep\_trade\_ukr\_pdf

### **References**

1. Krasnokutska N.S., Kruhlova O.A. Analysis of the sensitivity of the enterprise's activity to changes in the level of its resource potential use. *Business-Inform.* № 11. 2014. pp. 87-92 (in Ukrainian).
2. Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine URL: <http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/zakon/4592> (in Ukrainian).
3. Problematic Issues in the Regulation of Foreign Economic Activity in Ukraine: System Report / Business Ombudsman Council. 2015. 26 p. URL: [https://www.boi.org.ua/media/uploads/q3report/sysrep\\_trade\\_ukr\\_pdf](https://www.boi.org.ua/media/uploads/q3report/sysrep_trade_ukr_pdf). (in Ukrainian).